

افق علوم اجتماعی در جهان اسلام (۲ از ۳)

فقه شیعه در ایران همواره نقش مهمی در تعیین نوع رابطه مردم با قدرت‌های داخلی و خارجی داشته و در **قرن بیستم** توانسته است نظریات لازم برای دو انقلاب اجتماعی را پدید آورد:

انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی.

در **آغاز قرن بیستم**، میرزای نائینی با توجه به واقعیت‌های اجتماعی ایران با استفاده از فقه، نظام مشروطه را تبیین کرد و امام خمینی با توجه به شرایط اجتماعی **پایان قرن بیستم**، مسئله ولایت فقیه و انقلاب اسلامی را طرح نمود.

مقبولیت و مرجعیت علم فقه در فرهنگ عمومی جامعه ایران موجب شد که بر اساس این دو نظریه فقهی، **دو انقلاب اجتماعی** در یک قرن در جامعه ایران شکل بگیرد.

ویژگی های جامعه‌ای مطلوب از نظر فقه شیعه :

اول : این که روابط و ساختارهای آن با مشارکت و همراهی مردم، **عادلانه** باشد؛

دوم : این که حاکمان و کارگزاران جامعه نیز عالم به عدالت و عمل‌کننده به آن باشند؛ یعنی **عالم و عادل** باشند.

میرزای نائینی در آغاز قرن بیستم و در شرایط آن روز جامعه خود، معتقد بود که ما نمی‌توانیم ویژگی دوم جامعه مطلوب را که مستلزم **تغییر نظام پادشاهی** است تحقق ببخشیم

می‌توانیم ویژگی اول چنین جامعه‌ای را محقق کنیم تا مردم از طریق **مجلس**، سازمان‌ها و **ساختارهای اجتماعی** را به گونه‌ای عادلانه شکل دهند. مطابق این نظریه، **مشروطه** که مجلس را برقرار می‌سازد، گرچه **نظام مطلوب** در زمان غیبت امام معصوم نیست، ولی **بهترین** نظام ممکن در شرایط موجود آن روزگار است.

میرزای نائینی در این نظریه، بر **حمایت مردم** از تشکیل مجلس در نظام مشروطه، تأکید می‌کند. از نظر او **مشروطه** به معنای مشروط کردن حاکمان و حکومتی است که در چارچوب مقررات عادلانه **مجلس** عمل کند؛

در **پایان قرن بیستم**، امام خمینی در ادامه تلاش و مبارزه برای تشکیل جامعه مطلوب به این نتیجه رسید که مردم ایران می‌توانند با **مشارکت** و حضور فعال خود، جامعه‌ای ایجاد کنند که هر دو ویژگی **جامعه مطلوب** را داشته باشد؛ یعنی هم قوانین آن **عادلانه** باشند و هم مجریان این قوانین از دو شرط **علم و عدالت** برخوردار باشند.

مردم در این جامعه از طریق **مجلس شورای اسلامی** و **مجلس خبرگان** در تحقق بخشیدن به نظام مطلوب در عصر غیبت مشارکت می‌کنند.

مجلس شورای اسلامی با مشارکت نمایندگان مردم موظف است **شرط اول** را محقق کند. **مجلس خبرگان** نیز موظف است **شرط دوم** را تحقق بخشد؛

یعنی رهبر جامعه را بر اساس معیارهای اسلامی شناسایی و معرفی کند و بر عملکرد او نظارت نماید

الگوی مشروطه **میرزای نائینی** و الگوی انقلاب اسلامی و **جمهوری اسلامی** امام خمینی در **اوایل و اواخر قرن بیستم** از تلاش‌های نظری و عملی فقه سیاسی اجتماعی شیعه در ایران است.

فقه **اهل سنت** نیز این امکان را دارد که نظام‌های سیاسی و اجتماعی اسلامی متناسب با خود را پدید آورد. **جهان اسلام** با استفاده مناسب از این ظرفیت می‌تواند از هویت اسلامی خویش پاسداری کند.

ویژگی‌ها و ظرفیت‌های علوم اجتماعی جهان اسلام :

عالمان مسلمان در دوران معاصر در توصیف و تبیین وضعیت کنونی جهان اسلام مطالب زیادی نوشته اند. آن‌ها پس از آشنایی با **علوم اجتماعی جهان** متجدد، برای شناخت مسائل اجتماعی از نظریات جدید هم کمک گرفته اند.

این تعامل با **علوم اجتماعی مدرن** می‌تواند زمینه طرح نظریات جدید را فراهم آورد.

در عین حال، به متفکران مسلمان امکان می‌دهد که علوم اجتماعی **جهان اسلام** را گسترش دهند و علاوه بر **توصیف و تبیین** مسائل جهان اسلام، مسائل جامعه جهانی را هم تحلیل کنند و برای برون رفت از بحران‌هایی مانند بحران **آگاهی** و بحران **معنا** راه حل ارائه دهند.

مدرسه مجازی اینو